

Interaktivita vo výučbe odborného jazyka

Anna Horňáková¹

¹ Prešovská Univerzita v Prešove, Ústav jazykových kompetencií CCKV; Ul. 17.novembra 1, 04001 Prešov, Slovenská republika; anna.hornakova@unipo.sk

Grant: 049PU- 4/2012

Název grantu: Implementácia moderných technológií do výučby odborného cudzieho jazyka, KEGA MŠ SR

Oborové zamorenie: AM Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt V súčasnej dobe tradičné vzdelávanie je čoraz viac nahrádzané vzdelávaním založeným na interaktivite a modernizácii výučby. Účelom výučby odborného jazyka na vysokých školách je získať nielen odborné cudzojazyčné vedomosti, ale rozvíjať aj konkrétne kľúčové kompetencie potrebné na výkon povolania. V procese odbornej jazykovej prípravy sa rozvoj kľúčových kompetencií realizuje prostredníctvom moderných interaktívnych vyučovacích metód. V príspevku prezentujeme najviac využívané interaktívne vyučovacie metódy a zdôrazňujeme osobnosť a prístup učiteľa, čo považujeme za determinujúci faktor úspešnosti študenta.

Kľúčové slová Interaktivita, odborný jazyk, vzdelávanie, interaktívna metóda.

1. INTERAKTIVITA V ODBORNOM VZDELÁVANÍ

Pre dnešnú vyspelú spoločnosť je typický neustály nárast poznatkov, ktoré škola už nemôže sprostredkovať tak, ako bolo zvykom v tradičnom vzdelávaní, ale je potrebné uplatňovať vo všetkých typoch vzdelávania nové vyučovacie metódy založené na interaktivite a modernizácii výučby. Zlepšenie učebného procesu si vyžaduje, aby sa všemožne rozšírilo hľadanie nových zlepšených vyučovacích metód, odklonilo sa od šablóny a štandardu, aby sa riešili nové pedagogické činnosti a úlohy. Podľa Tatarku (2011) motivácia študentov a zmeny prístupu učiteľov k metódam vyučovania mali by smerovať k efektívnejšej výučbe cudzieho jazyka.

Premena tradičnej na modernú školu si vyžaduje inovácie, ktoré sa dotýkajú hlavne učebného obsahu, ako aj metód vyučovacieho procesu (Maňák, Švec, 2003), kde kľúčovú úlohu zohrávajú interaktívne metódy, pretože od ich výberu a schopnosti použitia závisí nasmerovanie každodenného vyučovacieho procesu, tiež činnosť učiteľa a študentov a ich spoločný úspech pri dosahovaní cieľov. Učenie podľa Lojovej a Vlčkovej (2011) predstavuje celoživotný proces, preto je potrebné i po skončení vysokej školy rozvíjať alebo aspoň udržiavať dosiahnutú úroveň kompetencií.

Ako zdôrazňuje Tatarko (2011, 88) cudzojazyčné vedomosti patria ku kľúčovým kompetenciám každého jednotlivca a významnou mierou rozhodujú o jeho úspešnom uplatnení sa v profesionálnej konkurencii. Umenie komunikovať cudzojazyčne v odbornom jazyku je dnes kľúčom k úspechu zamestnanosti doma alebo v zahraničí (Horňáková, 2009). Hoffmann (1987, 53) definuje

odborný jazyk nasledovne: „odborný jazyk je súhrn všetkých jazykových prostriedkov, ktoré sa používajú v určitom odbore na dorozumievanie sa medzi odborníkmi, ktorí pracujú v tomto odbore“. Hutchinson a Waters (1987, 38) charakterizujú odbornú jazykovú prípravu nasledovne: „Odborná jazyková príprava je vzdelávací proces, ktorý nie je žiadnym jazykovým produktom, ale prístupom k jazykovej výučbe, ktorá sa riadi špecifickými a výhradnými potrebami učiaceho sa“.

Základným cieľom odbornej jazykovej prípravy na univerzitách malo by byť, aby študenti dosiahli komunikačnú kompetenciu adekvátnu špecifickému sociálnemu kontextu, v ktorom sa pohybujú a zvládali komunikačné situácie súvisiace s prípravou na svoje budúce povolanie. Výučbu odbornej komunikácie môže uľahčiť interaktívne vyučovanie, ktoré motivuje študenta učiť sa skúmaním, skúsenosťami, riešením problémov a následným aplikovaním teoretických vedomostí do praxe. „Úlohou učiteľa je vytvoriť prostredie, v ktorom žiak aktívne pracuje, experimentuje, skúma“ (Lovászová, 2003, 74).

Interaktivita umožňuje aktívne vstupovať, ovplyvňovať a prispôbovať výučbu. Prostredníctvom dynamického výkladu, aktivizujúcich štrukturovaných úloh, interaktívnych cvičení si študenti osvojujú trvalejšie poznatky podľa okamžitých potrieb triedy aj učiteľa. Študenti sa aktívne zúčastňujú a môžu sa priamo podieľať na tvorbe vyučovacích hodín. Učivo je viac pochopiteľné, pretože sú zapojené všetky zmysly. Aktívna účasť zmyslov umožňuje trvalejšie zapamätanie si učiva (Horňáková, 2011).

Interaktívne vyučovanie študentov nadchne, pozitívne podporuje aj vzťah k učiteľovi, znižuje stres, vnáša do triedy pozitívnu klímu. Optimálna klíma povzbudzuje študentov, ale aj učiteľa a súčasne sa zefektívňuje vyučovací proces. „Interaktívna výučba dáva jedinečnú možnosť učiteľovi vytvoriť aktivity a úlohy aj pre slabšie prospievajúcich študentov, aby sa vzbudil záujem o učenie aj týchto študentov“ (Ilavská, 2011, 16).

1.1 Predpoklady a výhody interaktívnej výučby

Interaktívne vyučovanie neznamená len použitie interaktívnej tabule s počítačom, pripojeným na internet. Prvým predpokladom interaktívneho vyučovania je osobnosť učiteľa. „Tradičná škola sa zameriava na učivo, moderná sa orientuje na žiaka. V tradičnej škole prevládajú slová učiteľa, v modernej činnosť žiaka. V tradičnej škole sa odovzdávajú informácie, v modernej kompetencie. Tradičný učiteľ si plní povinnosti, moderný s nadšením realizuje

nové nápady. Tradičný učiteľ pracuje samostatne bez pomoci iných, moderný komunikuje s triedou, tiež s kolegami. Tradičný učiteľ niečo žiada, moderný dáva. Tradičný učiteľ sa opiera o istotu, moderný skúma a hľadá.“ (Sarközi, 2005). Druhým predpokladom je technická zdatnosť učiteľa, jeho znalosti techniku ovládať. Motiváciou učiteľa absolvovať školenia, zamerané na prácu s informačno komunikačnými technológiami (IKT), musí byť jeho rozhodnutie vedieť správne využívať techniku a pomôcky. Tretím predpokladom je dostupnosť technických prostriedkov pre interaktívne vyučovanie. Štvrtým predpokladom je kreatívny učiteľ, schopný editovať alebo tvoriť interaktívne edukačné materiály, ktoré by mali byť kompatibilné. Posledným, piatym predpokladom je vedieť aplikovať interaktívne poznatky do praxe, jednak na strane učiteľa, ale rovnako dôležitá je implementácia získaných poznatkov na strane študentov, ktorí môžu všetko čo sa naučili využiť neskôr vo svojom zamestnaní.

Zdôrazňujeme, že každá vyučovacia metóda, ktorá zapája študentov do vyučovania a aktivizuje ich chcenie učiť sa, je moderná., už či s použitím IKT, alebo bez nich. Hoci vieme, že najnovšie digitálne technológie môžu byť znakom modernej školy, neznamená to, že sú zárukou moderného vyučovania v triede, tou mal by byť vždy učiteľ. Efektivitu učiteľa definuje Petlák (2000, in Ištvan, 2011) nasledovne: „V čo najkratšom čase, s najmenšou námahou učiteľa i žiakov dosiahnuť čo najlepšie výsledky vzdelávania“. Podľa Čuriovej (2012) použitie IKT nerobí z vyučovania moderný vyučovací proces, ale je to hlavne učiteľ, ktorý dokáže zaujať žiaka bez ohľadu na použitú metódu, dokáže ho aktivizovať, zapojiť do vyučovania, takže žiak sa chce učiť a nie musí sa učiť.

1.2 Didaktické pomôcky pre interaktívnu výučbu

Interaktívnosť spolu s názornosťou pokladáme za najvýznamnejší dôsledok včlenenia informačno komunikačných technológií do procesu edukácie. Medzi množstvo didaktických pomôcok určených pre interaktívne vzdelávanie môžeme zaradiť nasledovné:

Interaktívna tabuľa je elektronické zariadenie využívané ako didaktická pomôcka na interaktívne vyučovanie. Prostredníctvom interaktívnej tabule rovnako pedagóg ako aj študent majú možnosť využívať rôzne zdroje poznatkov ako je napr. internet, CD, DVD, prezentujú sa poznatky priamo na tabuľu alebo z tabule, je tu možnosť vytvárať a prezentovať vlastné projekty a množstvo iných aktivít. Interaktívna tabuľa umožňuje viesť vyučovanie priamo na tabuľu s pripojením na počítač, dopĺňať premietaný obraz poznámkami či ilustráciami, rovno do nich vpisovať pomocou interaktívneho pera a výberu nástrojov z panela nástrojov.

Z našich pedagogických skúseností pri výučbe odborného jazyka možno odvodiť tieto výhody použitia interaktívnej tabule:

1. lepšia motivácia študentov k učeniu odborného jazyka,
2. možnosť vizuálneho podávania učiva (animácie, obrázky, 3D projekcie, presuny objektov),
3. udržanie pozornosti študentov nepretržite celú vyučovaciu hodinu,
4. možnosť opakovaného používania materiálov a okamžitej úpravy,
5. aktívnejšie zapojenie študentov do vyučovania,
6. možnosť odovzdať vyučovací materiál prostredníctvom internetu,
7. príležitosť rozšírenia si počítačovej gramotnosti,
8. motivácia k ďalšiemu štúdiu,
9. zmena v spôsobe práce učiteľa s novými motivačnými prvkami,
10. rýchle prispôbenie sa aktuálnej situácii v triede a okamžité zapojenie študentov do výučby.

Interaktívnosť vyučovacieho procesu môžeme podporiť aj *hlasovacím zariadením*, ktoré môže zabezpečiť interakciu so študentmi pri ich testovaní, resp. diagnostikovaní. Pri vytváraní testových zadaní si môžeme vybrať z videí, máp, obrázkov. Zariadenie diagnostikuje okamžité vedomosti študentov, zrozumiteľné otázky dokáže vyhodnotiť, zosumarizovať a vytvorí výsledky študentov v priebehu niekoľkých sekúnd. Toto zariadenie poskytuje rýchlu a okamžitú spätnú väzbu nielen pre učiteľa, ale aj pre študentov.

Okrem interaktívnej tabule a hlasovacieho zariadenia interaktívna učebňa mala by byť vybavená dataprojektormi s dlhou projekčnou vzdialenosťou, dotykovými notebookmi, 3D projektormi, dotykovými pracovnými stolmi, zálohovým portálom s interaktívno edukačným softvérom, metodickými a pracovnými listami. *3D projektory* dokážu premietiť obraz priestorovo. *Dataprotektor*, ktorý je súčasťou interaktívnej tabule zobrazí obsah obrazovky notebooku alebo iného zariadenia na projekčnom plátne. Ďalším zariadením je *vizualizér* (digitálna kamera, ktorého výstup je pripojený na počítač a tiež digitálny fotoaparát, ktorý zaznamenáva dáta a deje rôznych textov. Súčasťou vybavenia učebne mali by byť reprografické zariadenia ako *kopírka, skener, CD, DVD a blue-ray*, ktoré prispievajú k interaktívnemu prezentovaniu. Jedným z najnovších interaktívnych zariadení určených pre interaktívnu výučbu je *elektronická učebnica*, kde tlačené informácie sú nahradené dotykovým displejom s možnosťou dopisovania, listovania strán, reproduktorom, interaktívnou multimediálnou prezentáciou a diagnostikou vedomostí.

1.3 Stručný prehľad niektorých interaktívnych vyučovacích metód

Premena tradičnej na modernú školu si vyžaduje použitie nových interaktívnych metód v odbornej jazykovej výučbe. „Aby učiteľ mal úspešných žiakov je potrebné, aby so žiakmi vytvoril pozitívny vzťah, aby bol schopný s nimi dostatočne dobre komunikovať a aby bol schopný nie len integrovať sa s jedným žiakom ale s celou triedou“ (Taeschner, 2005, 216). Interakcia učiteľ-študent je v procese výučby realizovaná hlavne prostredníctvom vhodných vyučovacích metód. Maňák (1990) uvádza nasledujúcu definíciu metódy: „Metóda výučby je koordinovaný systém vyučovacích činností učiteľa a učebných aktivít žiakov, ktorý je zameraný na dosiahnutie učiteľom stanovených cieľov pre žiakov a žiakmi tieto ciele akceptované“. Každý učiteľ mal by mať svoje špecifické vyučovacie metódy vyplývajúce z jeho individuality a pedagogickej praxe. Vhodnou voľbou vyučovacích metód mal by dosiahnuť, aby si študent vytvoril obraz o učive, vedel ho interpretovať, využívať získané poznatky v praxi a naďalej rozvíjať kľúčové kompetencie ako sú schopnosť riešiť problémy, tímová práca, schopnosť analyzovať, prezentovať sa, komunikovať, čítať s porozumením a iné.

V odbornej literatúre sa nachádza niekoľko klasifikácií jednotlivých vyučovacích metód. Maňák (1990) rozdelil vyučovacie metódy podľa fáz výučby na:

- vyučovacie metódy **motivačné** - úvodné (motivačné rozprávanie, rozhovor, brainstorming, brainwriting),
- priebežné (motivačné výzvy, aktualizácia obsahu, uvedenie príkladu z praxe, bzučiacie skupiny (buzz groups), kruhy (rounds), snehová guľa (snowballing), hranie rolí (roll play), metóda kolotoču (carousel),
- vyučovacie metódy **expozičné**: monologické, názorné demonštračné, metódy umožňujúce heuristicky prístup, metódy samostatnej práce, programové vyučovanie,
- vyučovacie metódy **fixačné**: metódy cvičení, precvičovanie na príkladoch,

- vyučovacie metódy **diagnostické**: opakovanie vedomostí samotestovaním (selftesting), testovanie hlasovacím zariadením,
- vyučovacie metódy **aplikačné**: projektová metóda.

V nasledujúcej časti nášho príspevku prezentujeme stručný opis niektorých najčastejšie využívaných interaktívnych vyučovacích metód pri výučbe odborného jazyka ako sú:

Informačno-receptívna metóda- učiteľ rôznymi prostriedkami sprostredkuje študentom hotové informácie a študenti ich prijímajú najmä zrakom a sluchom (je možné využiť interaktívnu tabuľu),
Metóda výskumná- učiteľ nastolí problém, študenti samostatne hľadajú riešenia a vyvodzujú závery,

Metóda výskumno-heuristická- učiteľ definuje problém, študenti vyslovujú hypotézy a navrhujú riešenia, vyvodzujú závery, spoločne odhaľujú súvislosti medzi javmi,

Rozhovor- položením otázok učiteľ systematizuje učivo na základe naučených vedomostí, dáva ich do nových súvislostí a vzťahov,

Diskusia- podstatu tvorí výmena informácií a názorov na zvolenú tému, ide vlastne o efektívnu komunikáciu medzi učiteľom a študentmi,

Demonštračná metóda- učiteľ predvádza, demonštruje študentom reálne objekty, modely, pracovné činnosti, aby získali predstavu o ich funkciách, použití alebo správnom prevedení,

Pozorovanie- študenti pozorujú predmety, javy, procesy, činnosti, robia si záznamy, porovnávajú, hodnotia a robia závery,

Metóda práce s učebnicou, odbornou literatúrou, textom- študenti dokážu spracovať text podľa pokynov, určiť hlavné myšlienky textu, nájsť kľúčové slová, rozlíšiť podstatné znaky a orientovať sa v grafoch, schémach a tabuľkách,

Problémové metódy (brainstorming, brainwriting)- učiteľ predkladá študentom problém, úlohy, motivuje študentov k hľadaniu nových nápadov, myšlienok a ich riešení,

Situačná metóda (prípadová štúdia)- učiteľ poskytne študentom opis situácie, prípadu, ktorý sa stal v praxi aj s úlohami na vyriešenie v časovom limite, kladú otázky k prípadu, spoločne hľadajú riešenia, na záver sa dohodnú na optimálnom riešení,

Inscenačná metóda (hranie rolí)- študenti hrajú určité roly a v diskusii, ktorá nasleduje neskôr sa pokúšajú nájsť východisko a riešenie problému,

Projektová metóda- vyžaduje si samostatnosť poznávacej činnosti, kde študenti majú vyriešiť problém, navrhujú plán riešenia, postup riešenia, činnosti, zvereňujú a obhajujú výsledky, metóda je náročná na čas,

Programované vyučovanie- učivo je rozdelené na logicky nasledujúce kroky, ktorými študent postupne prechádza,

Didaktické hry- motivujúce činnosti v úvodnej fáze vyučovacieho procesu, kde sa hravou formou rozvíja osobnosť študenta,

Pojmové mapy- slúžia na vyjadrenie vzájomných vzťahov medzi pojmi, zároveň znázorňujú ich štruktúru a hierarchiu.

Medzi netradičné, ale nami najčastejšie používané interaktívne metódy pri výučbe odborného jazyka, zaradíme tieto tri metódy:

Metóda 3 P (pozri, porozmýšľaj a popíš)- používame ju na úvod vyučovacej hodiny ako motivačnú metódu vzbudenia záujmu o preberané učivo, možno ju zaradiť aj na konci hodiny na zopakovanie nového učiva s cieľom odborne popísať obrázok, jav alebo činnosť,

Metóda Insert (vložené)- vhodná v úvodnej, resp. expozičnej fáze vyučovacej hodiny, slúži ako interaktívny záznamový systém pre efektívne čítanie s porozumením a myslenie, je vhodná pre selektovanie, triedenie informácií, analýzu a syntézu poznatkov,
Metóda pojmové pexeso- umožňuje nájsť k pojmu jeho opis alebo naopak, k opisu nájsť pojem, zvyčajne sa využíva na opakovanie po ukončení celku, alebo v rámci motivácie v úvode vyučovacej hodiny.

2. ZÁVER

Účelom výučby odborného jazyka na vysokých školách je získať nielen odborné cudzojazyčné vedomosti, ale rozvíjať aj konkrétne kľúčové kompetencie potrebné na výkon povolania. V procese výučby odborného jazyka sa rozvoj kľúčových kompetencií realizuje prostredníctvom moderných interaktívnych vyučovacích metód, z ktorých sa nám vo výučbe najviac osvedčili ako najobľúbenejšie metódy na rozvoj tvorivosti a motivácie študentov pojmová mapa, prípadová štúdia, hranie rolí, metóda 3P, metóda Insert a pojmové pexeso. V našej pedagogickej praxi sa súčasne potvrdilo, že nie metóda a materiály, ale predovšetkým osobnosť a prístup učiteľa sú determinujúcim faktorom úspešnosti študenta. Samotné používanie interaktívnych didaktických pomôcok nerobí z frontálneho vyučovania modernú vyučovaciu metódu.

V porovnaní s minulosťou informačno komunikačné technológie a na nich založené moderné vyučovacie prostriedky pomáhajú prácu učiteľa zefektívniť alebo ju posunúť na novú kvalitatívnu úroveň. Interaktívne vyučovanie si vyžaduje neustálu prípravu a tréning. Kontinuálne vzdelávanie zamerané na rozvoj informačno komunikačných technológií pri vytváraní interaktívnych výučbových materiálov má v súčasnej dobe informačných technológií svoje trvalé miesto.

Zdroje

1. ČURIOVÁ, H. 2012. Prínos a využitie interaktívnej tabule modernom vzdelávaní.[online]. 2012 [cit. 2014 06.12]. Dostupné na internete: <<http://technologia.vzdelavania.ukf.sk/index.php/tv/article/view/674>>. ISSN 1338.
2. HOFFMANN, L. 1987. Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung. Berlin: Akademie-Verlag, 1987. ISBN 3-05 000417-7.
3. HORŇÁKOVÁ, A. 2009. Zvyšovanie motivácie na učenie sa odborného jazyka. In: Sborník prací z medzinárodnej konferencie Odborný jazyk na VŠ V, konaná 11.února 2009, Praha: Česká zemědělská univerzita v Prahe. s. 85-87. ISBN 978-80-213-1901-1.
4. HORŇÁKOVÁ, A. 2011. Ako komunikovať v cudzích jazykoch úspešne a efektívne. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2011. 146s. ISBN 978-80-555-0377-6.
5. HUTCHINSON, T., WATERS, A. 1987. English for Specific Purposes. A Learning-centred approach. Cambridge: Cambridge University Press, 1987, ISBN 10 0-521-31837-8.
6. ILAVSKÁ, M. 2011. Interaktívne metódy vo vyučovaní anglického jazyka. In: Zborník z konferencie Interaktívne vyučovanie – moderná forma vzdelávania. Prešov, konferencia konaná dňa 7.2. 2011, Projekt spolufinancovaný zo zdrojov EÚ, ZŠ Československej armády 22, Mesto Prešov, s.16-18.

7. IŠTVAN, I. 2011. „Dobry učitel“ Tajomstvo úspechu. medzinárodná konferencia doktorandov. Prešov: 2011. s. 9. Dostupné on-line: <http://konferenciapresov2011.weebly.com/13/post/2011/06/itvan-imrich-dobr-iute-tajomstvo-jeho-spechu.html>
8. LOJOVÁ, G., VLČKOVÁ K. 2011. *Styly a strategie učení ve výuce cizích jazyků*, Praha: Portál, s.r.o., 2011, 231s. ISBN 978-80-7367-876-0.
9. LOVÁSZOVÁ, G. 2003. Experimentovanie vo vyučovaní matematiky. In: Informačno-komunikačné technológie v prírodovednom vzdelávaní. Nitra: FPV UKF, 2003. s. 71-78. ISBN 80-8050-643-4. (Acta Didactica, Vol. 6).
10. MAŇÁK, J. 1990. *Nárys didaktiky*. Brno: PedF MU, 1990.
11. SARKÖZI, R. 2005. Tradičná pedagogika versus moderní. Britské listy [online]. 2005. [cit. 2012-06-12]. Dostupné na internete: <http://www.b.listy.cz/2005/3/14/art_22401.html> ISSN 1213-179.
12. TAESCHNER, T. 2005. The Magic Teacher. Learning a foreign language at nursery school – results from the project. Vyd. 1. London: CILIT. s. 216, 2005. ISBN 1904 23 460.
13. TATARKO, M. 2011. Autonómne učenie ako špecifická motivačná stratégia vo výučbe cudzieho jazyka. In *English matters II* [elektronický zdroj]: (a collection of papers by the Institute of british and American studies faculty). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2011, s. 82-89. ISBN 978-80-555-0439-1.